

РУКОПИСНИЙ ЗБІРНИК ЗАМОВЛЯНЬ ІЗ с. СТЕБНИЙ РАХІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Василь Король

УДК 398.3:2-545](477.87)(0.032)

У розвідці розглянуто рукописний збірник народних замовлянь із с. Стебний Рахівського району Закарпатської області. Здійснено спробу класифікувати замовляння за об'єктами, на які вони спрямовані.

Ключові слова: гуцули, Закарпаття, замовляння, знахарка, лікувальна магія.

The manuscript collection of folk charms from Stebnyi village, Rakhiv district, Transcarpathian region, is considered in the article. An attempt to classify charms according to the objects, they are turned to, is realized.

Keywords: hutsuls, Transcarpatian, charms, sorceress, medicinal magic.

У липні 2017 року етнологи із Закарпатського музею народної архітектури та побуту спільно зі студентами та науковцями Ужгородського національного університету здійснили етнографічну експедицію на Закарпатську Гуцульщину. Автор цієї публікації збирав польовий матеріал до теми «Народна демонологія та народна магія». У процесі дослідження нам вдалося виявити та провести фотофіксацію двох рукописів із замовляннями в селах Ясіня та Стебний (Подібні рукописи були знайдені під час етнографічної експедиції 2016 року в с. Луг [1] та с. Водиця Рахівського району Закарпатської області). Один з цих рукописів нам пощастило отримати (завдяки тому, що допомагали інформаторці збирати сіно) від Федошук Марії. Тексти були записані нею від свекрухи. Дізнавшись про тему нашого дослідження, пані Марія надала свій зошит із замовляннями для фотофіксації, проте відмовилась прокоментувати його, аргументуючи: «Бо баї будуть не фолосні [втрачать силу. — В. К.]» [ФМІ]. Порівняно з іншими рукописами замовлянь, до цього ми отримали найменше коментарів: «Бо таке ся гія вчити на Святий вечір» [ФМІ].

Мета нашого дослідження — введення до наукового обігу текстів замовлянь з рукописного збірника із с. Стебний Рахівського району Закарпатської області¹.

Загальна кількість замовлянь — дев'ять. Вони містяться на 13 сторінках у зошиті на 48

аркушів у клітинку. Записані посереднім, але розбірливим почерком з відтворенням особливостей місцевої говірки. Їх можна класифікувати за об'єктами, на які вони спрямовані, на лікувальні (8) й метеорологічні (1).

Зміст рукопису:

- Ружу спальувати — 1–4 ст.
- Бешига — 4–6 ст.
- Від лихого чису — 6–8 ст.
- Від сонців — 8–9 ст.
- Від больчки — 9–10 ст.
- Від золотнику — 10–11 ст.
- Бурьу відвертати — 12 ст.
- Кров спирати — 12 ст.
- Від себе — 13 ст.

Далі ми подаємо замовляння мовою оригіналу, зберігаючи пунктуацію.

РУЖУ СПАЛЬУВАТИ

З першого верхнього волоса, котрий почитай
З отця, з Матері, з свитого духа.
Ружа біла, ружа голуба, ружа червона.
Ци ти з нового місяци, ци ти схода.
А ци знова, ци ти з роси,
А ци з води, ци ти від вітру,
А ци з роботи, а ци з бешиков,
А ци з боличков, ци лихим чисом.
Ци с потенинов, ци усякими болами.
Є вас 77 спалюю тьи відси зовсім.
З міска, з підміска, ножими тя відрубую і вікошу,
Гребенем вігребу, мітлов вімету,
Язиком тя віссу, зубами похрустаю,

Слинов тя розплюю, Божим духом тя розхукаю.
 Ни я тебе ружечко відсилаю,
 Пречистов Дівов Исусом Христом,
 І сам Господь Бог до панів у двори, до панів у керти.
 Там будуть тебе поливати рожені порожені.
 Рабі Божі (ім'я) покой дати, утихай улигай,
 Як утихають птиці по лісах, люди по хатах,
 Діти по колисках, маржина по домах,
 Вівці по кошарах, свині по кучах,
 Пси по ланцах, кури по сідалах.
 Як утихають усьика живина,
 Так ти руже утихай, улыгай, ни печи, ни боли.
 Ни я тебе закликаю сам Господь Бог Исус
 Христос.

Як заклили гада в раю, як нимає моци зяті,
 З закляті, з повішені, з ясного місьцьи говорити.
 Так ти ружечко нимаєш моци печи, больти,
 Ищезни, пропадни, як изчезає дим з хатів.
 Я тебе закликаю, службами, молитвами,
 Акафистниками, святами урочистими,
 Ищезни пропади, як ищезають дим з хатів.

БЕШИГА

Из пальци з під пальци, бешичко ни стіпай,
 Ни лупай, жовту кість, низривай.
 Я тебе бешичко прошу, я тебе вікликаю,
 Я тебе закликаю, Божими молитвами,
 З 12 утрених, з 12 осиночних,
 12 службами, з 12 акафистами,
 12 вірами, 12 когутами.
 Зберися там де кури нипіют,
 Де люди нидоходь, де звони нидозвоньют.
 Ти іди на море пісок перисипати,
 Бити за морем вечерь,и,
 Ни боли, ни коли, ни печи.
 Я тебе закликаю Божими молитвами.
 Сама іди і забирись від сего раба Божого (ім'я).
 Господочку поможи мені,
 На силу его за перечити,
 Аби сея раба Божа (ім'я)
 Чиста як йий мати родила,
 Піп ерстив, нанашко держив,
 Сонце на небі, золото на воді.

ВІД ЛИХОГО ЧИСУ

Лихий чис відсилаю, з міска, з під міска,
 З очей, з під очей, з вух, з під вух,
 З вилиць, з під вилиць, з зубів, з під зубів,

З усіх кісточок, з усіх зустановочок.
 Відсилаю тя лихий чис, закликаю тя лихий чис,
 12 утреними закликаю лихий чис,
 12 осиночними закликаю лихий чис,
 12 службами закликаю лихий чис,
 12 акафистами закликаю лихий чис,
 12 вірами перваками закликаю лихий чис,
 12 когутами закликаю лихий чис.
 Иди заберися від сего раба Божого (ім'я),
 Я тебе прошу, я тебе відсилаю,
 Я тебе закликаю, службами, молитвами,
 Иди де кури нидоходь, де пси нидоходь,
 Де люди нидоходь, де звони нидозвоньют.
 На сине море пісок перисипай,
 Цурбити скопій бити, за морем вечерь,и бити.
 Господочку поможи, на силу его заперечити,
 Аби така чиста як йий мама родила,
 Піп ирстив, нанашко держив,
 Сонце на небі, золото на воді.

ВІД СОНЦІВ

Сонці мокрі сонці, сонці сухі,
 Сонці з води, сонці з молока,
 Сонці з трави, сонці з голоду,
 Сонці з бабицьми, сонці з жихом,
 Сонці з золотником, колючі,
 Штрямучі, болючі, курячі, вурдячі.
 Ни курчіт, ни ворчит,
 Жовту кість ни зривайте,
 Червону кров ни розливайте.
 Я вас ни грожу, я вас прошу.
 Заберіться з сего тіла,
 З легків, з під легків,
 З печінок, з під печінок,
 З тьшечок, з під тьшечок,
 З кожних тісточок, з уставочок.
 Заберіться з сего тіла,
 За високі гори, за глибокі води.
 Аби сея раба Божа (ім'я)
 Чиста як йий мати родила,
 Піп ирстив, нанашко держив,
 Сонце на небі золото на воді.

ВІД БОЛЬИЧКИ

Господочку поможи мені, Свята Пречиста
 И всі святі Апостоли, и всі Архангели,
 Закльисти больичку від сеї раби Божої.

Больичку паночку, больичку заспану,
 Больичку залежину, больичку застаріну,
 Больичку з їди, больичку з пити,и,
 Больичку з труду, боличку з праці,
 Больичку з лихим чисом, больичку з жихом,
 Больичку з напудов, больичку з золотником,
 Больичку з мереном, з уськими болами.
 Є 77, я тя вікликаю, з поперека,
 З під клубів, з під пахів, з під пальців,
 З усьох жилочок, із усьох їх тісточок.
 Є 77, я тя вікликаю, на синє море посилаю,
 Там ти отець, там ти мати,
 Там меш пісок пересипати,
 Воду мірвити, корінья копати, місце собі шукати.
 Як усьи живина утихає, ульигає,
 Так аби ти утихла, ульигла,
 Ни своїм духом ай Божим.

ВІД ЗОЛОТНИКУ

Господочку поможи мені, Свята Причиста
 Тай усі святі Ангели, усі Апостоли,
 Закльети золотник, скусу из напуду,
 Из бабицьими, из уськими болами.
 Є вас 77, я вас вікликаю, на синє море посилаю,
 Там ти отиць, там ти мати,
 Там ти будеш пісок пересипати,
 Воду мірвити, корінья копати,
 Собі жили натігати, спанья науїмати.
 Як усьи пташки утихає, ульигає,

Так аби ти утихла, ульигла,
 Ни своїм духом а Божим.

БУРЬУ ВІДВЕРТАТИ

Буре, буре, градянику чорнокнижнику,
 Прошу я тебе на тайну вечерю,
 Як не має моци прийти на тайну вечерю,
 Озьмити вечеряти, так ни маєш моци,
 Прийти на моє поле и там де я буду.

КРОВ СПИРАТИ

Причиста Діва Христова,
 А жидівка мочила пупець рубала,
 Тройцьу взяла ні боліло ні свербіло
 Ні кров ни текла стій кров ни течи,
 Най тому кров тиче хто в неділю хліб пече.

ВІД СЕБЕ

Три вбиті, три ститі, три повішені.
 Як тоти дев'ять голів нимають моци
 Докупи зростисьи, так аби нимало моци
 И сили до мене (р. Б.) імньи
 Ніяка зла річ присохнутись
 Відьми, відьмиці, чародільниці,
 Як есте ни годни змірити небо
 Зірниці полічити так абисте нигодни
 Мені ирцнені порожені (р. Б.) імньи
 Нічого лихого зробити.

Примітки

¹ Рукописний збірник із замовляннями зберігається в с. Стебний Рахівського району у Федощук Марії Іванівни, 1965 р. н.

Джерела та література

1. Король В. В. Рукописний збірник замовлянь із с. Луг Рахівського району Закарпатської області / В. В. Король // Народознавчі зошити. – 2017. – № 5. – С. 1244–1248.

Список інформантів

ФМІ – Федощук Марія Іванівна, 1965 р. н. Записав В. В. Король 08.07.2017 р. в с. Стебний Рахівського р-ну Закарпатської обл.

Summary

The manuscript collection of charms from Stebnyi village, Rakhiv district, is considered in the proposed article. The charms are placed on thirteen pages in forty-eight-page squared copybook, the text is fixed in the local dialect with middling but legible handwriting. This manuscript consists of nine charms which can be classified according to the objects they are turned to. There are eight medical and one meteorological charms.

Similar collected scripts with charms are frequent phenomena but poorly investigated in the region. In some cases the respondents confirm the facts of such manuscripts presence but refuse to show or to give them for fixation on the camera because of the resumption of charm strength.

Such studies of the exorcism are one of the ancient and stable kind of folklore which reflects the level of people consciousness on the early stage of its formation and development. It enables the notion of the archaic world-view and methods of our ancestors thinking. This information recreates a full value of axiological and world outlook picture of traditional being of Ukrainians in Transcarpathia.

Keywords: hutsuls, Transcarpatian, charms, sorceress, medicinal magic.